

Factsheet

Wel gescheiden, niet gescheiden?

Huwelijkse gevangenschap in Nederland

Universiteit Maastricht

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis

Juni, 2016

Introductie

Huwelijkse gevangenschap is een maatschappelijk probleem dat zich voordoet binnen religieuze gemeenschappen (joods, moslim en christelijk), in het bijzonder onder migranten- en vluchtelingengemeenschappen. Van huwelijkse gevangenschap is sprake wanneer iemand het niet voor elkaar krijgt om zijn of haar religieuze huwelijk te ontbinden; hetzij volgens de regels van zijn of haar geloof, hetzij in het land van herkomst of het land van de partner.¹ Een door een Nederlandse rechter uitgesproken civiele echtscheiding haalt in deze gevallen niets uit; het religieuze huwelijk blijft voortbestaan. Vooral vrouwen stuiten hierbij op obstakels, die hun ontwikkeling en participatie aan het maatschappelijke leven kunnen beperken. Het kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat vrouwen (en in bepaalde gevallen ook mannen) niet opnieuw kunnen trouwen en/of vervolgd kunnen worden voor bigamie of overspel in het land van herkomst wanneer zij dit wel doen.

In deze factsheet beschrijven we wat huwelijkse gevangenschap inhoudt, welke vormen er zijn en hoe deze huwelijken ontbonden zouden kunnen worden. Daarna zetten we de factoren op een rij die een rol spelen bij huwelijkse gevangenschap en de gevolgen voor het slachtoffer. De basis voor deze factsheet vormt de onderzoeksrapportage 'Wel gescheiden, niet gescheiden? Een empirisch onderzoek naar huwelijkse gevangenschap in Nederland' van Esther van Eijk van de Universiteit Maastricht.

Wat is huwelijkse gevangenschap?

Het huwelijk

Het huwelijk is een samenlevingsvorm die is geregeld door burgerlijk of religieus recht. Ook kan er sprake zijn van een ritueel waarbij geen geestelijke aanwezigheid hoeft te zijn, zoals bij Roma en Sinti. In Nederland en in veel andere landen is alleen het burgerlijk huwelijk rechtsgeldig, en religieuze en rituele huwelijken niet. Het burgerlijk huwelijk is het formele gedeelte van het huwelijk, waarbij een ambtenaar van de burgerlijke stand een huwelijksakte opstelt voor twee partners. Een religieus huwelijk is een verbintenis aangegaan in een godsdienstige plechtigheid, waarbij de regels van de betreffende religie in acht zijn genomen. In Nederland mag een religieus huwelijk pas na een burgerlijk huwelijk voltrokken worden (Rutten et al., 2015).

Huwelijkse gevangenschap

Huwelijkse gevangenschap is een situatie waarin iemand tegen haar/zijn wil in een religieus huwelijk blijft, omdat het niet lukt om een ontbinding van het huwelijk te bewerkstelligen.

Bij huwelijkse gevangenschap kan het om zowel een burgerlijk huwelijk als een religieus huwelijk gaan. Belangrijk is dat personen de situatie **zelf** ervaren als een belemmering, ofwel 'huwelijkse gevangenschap'. Ook bij hinkende huwelijken (waarbij je in het ene land gescheiden bent terwijl je in het andere land nog bent getrouwd) kun je spreken van huwelijkse gevangenschap; hierbij ben je in het ene land gescheiden, terwijl je in het andere land nog bent getrouwd. Dat kan bijvoorbeeld voorkomen bij mensen met een dubbele nationaliteit.² Zij zijn vaak twee keer getrouwd, volgens burgerlijk recht en volgens buitenlands religieus recht, waardoor zij ook twee keer dienen te scheiden. Huwelijkse gevangenschap doet zich voor binnen verschillende religieuze gemeenschappen, zoals bij joden, christenen en moslims. Vrouwen komen vaker terecht in een

¹ Het begrip 'huwelijkse gevangenschap' is geïntroduceerd door de Nederlandse organisatie Femmes For Freedom.

² In sommige landen is het niet mogelijk om afstand te doen van de nationaliteit, zoals in Griekenland, Iran en Marokko.

situatie van huwelijkse gevangenschap dan mannen. Dit heeft onder andere te maken met de wet- en regelgeving rond religieuze huwelijken die vaak verschillend is voor vrouwen en mannen.

Huwelijkse gevangenschap is strafbaar in Nederland: sinds 1 juli 2013 is 'gedwongen voortzetting van huwelijken' ook expliciet onder de strafbaarheid van het algemene dwangartikel 284 van het Wetboek van Strafrecht gebracht.³ Het weigeren van een scheiding geldt als een vorm van dwang. Een man of vrouw die een scheiding weigert kan worden vervolgd. Deze strafbaarstelling beperkt zich niet enkel tot Nederland; ook wanneer huwelijksdwang plaatsvindt in het buitenland, is vervolging op grond van deze strafbepaling mogelijk. Volgens het VN-Vrouwenverdrag (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW) dienen vrouwen dezelfde rechten en verantwoordelijkheden te hebben als mannen tijdens het huwelijk, maar ook bij het ontbinden van een huwelijk.⁴

Vormen van huwelijkse gevangenschap

Huwelijkse gevangenschap kent verschillende vormen. In deze factsheet beperken wij ons enkel tot huwelijkse gevangenschap waarbij er sprake is van een **religieus huwelijk**.⁵ Dit huwelijk kan informeel zijn, maar ook rechtsgeldig.

Gevangen in een informeel religieus huwelijk

Sommige paren besluiten om persoonlijke redenen alleen een informeel religieus huwelijk af te sluiten, of zowel een rechtsgeldig huwelijk als een informeel religieus huwelijk. Dit kan bijvoorbeeld een kerkelijke inzegening zijn of een islamitisch huwelijk, al dan niet in aanwezigheid van een imam. Dit soort huwelijken kunnen zowel in Nederland als in het buitenland afgesloten worden. Een informeel religieus huwelijk is in Nederland niet rechtsgeldig. In sommige landen is een dergelijk huwelijk wel rechtsgeldig, bijvoorbeeld in Egypte en Somalië, maar het kan soms nodig zijn dat het echtpaar het huwelijk laat registreren bij de autoriteiten.

Ontbinding van het huwelijk

Het religieuze huwelijk kan niet worden ontbonden via een Nederlandse echtscheiding. Het ontbinden of nietig verklaren van dit huwelijk verschilt per religie, religieuze groep of kerkgenootschap. Zo kennen protestanten geen huwelijksontbindingsceremonie. Katholieken en joden kunnen zich wenden tot een kerkelijke of rabbijnse rechtbank (in binnen- of buitenland). Moslims die hun religieuze huwelijk willen laten ontbinden, wenden zich vaak -met wisselend succes- tot verschillende religieuze autoriteiten, zowel in Nederland als in het buitenland. In sommige landen kunnen religieuze huwelijken (na registratie of via schriftelijk bewijs van het bestaan ervan) ook ontbonden worden door een formele religieuze rechtbank (bijvoorbeeld in Egypte).

"Ik voel me gescheiden"

Maryam is een Syrisch-Nederlandse christelijke vrouw van 37 jaar. Ze trouwde op haar zestiende met een Syrisch-Nederlandse man in de kerk en ongeveer een jaar later, vlak voor de geboorte van haar

³ Wet van 7 maart 2013, Stb. 2013, 95. Voor de verruiming van de strafbepaling 'dwang' met inbegrip van 'huwelijkse gevangenschap', zie motie Van Nieuwenhuizen-Wijbenga, 10 oktober 2012 (TK 2012-2013, 32840, nr. 11); voor de extraterritoriale werking van de strafbepaling, zie TK 2012-2013, 32840 nr. 8 (amendement Arib-Hilkens).

⁴ Artikel 16c, CEDAW: 'The same rights and responsibilities during marriage and at its dissolution', zie <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article16>

⁵ Het begrip 'religieus huwelijk' is voor dit onderzoek niet nader gedefinieerd. De invulling van wat een 'religieus huwelijk' is of voor individuen betekent, is in belangrijke mate overgelaten aan de respondenten. Voor een definitie en een nadere beschouwing van het begrip 'religieus huwelijk', zie Rutten et al., 2015, p. 47-50.

eerste kind, ook voor de wet. Het huwelijk verliep niet goed, maar onder druk van haar familie en de kerk bleef ze bij haar man, ook al was het huwelijk na vier jaar al door de Nederlandse rechter ontbonden. Nadat het echtpaar definitief uit elkaar was gegaan, wilde Maryam ook een kerkelijke scheiding. Haar ex-man kreeg de echtscheidingspapieren wel en trouwde ook opnieuw in de kerk; Maryam kreeg te horen dat ze niet kon scheiden, omdat zij een nieuwe relatie was aangegaan. Onlangs heeft ze vernomen dat de kerk haar had moeten horen en is haar toegezegd dat ze binnenkort ook de scheidingspapieren van de kerk zal krijgen. Maryam zegt: "Ik voel me gescheiden", maar ze wil het ook netjes regelen, ze wil het doen zoals het hoort.

Gevangen in een rechtsgeldig huwelijk

Huwelijkse gevangenschap in een rechtsgeldig huwelijk kent twee vormen:

1. Het paar heeft enkel een **burgerlijk huwelijk** gesloten, maar een scheiding wordt niet erkend door de religie of groep.
2. Het paar heeft een **religieus huwelijk** gesloten in het buitenland of een buitenlands consulaat in Nederland.

Burgerlijk huwelijk

Bij een burgerlijk huwelijk is de procedure om een scheiding aan te vragen juridisch gezien niet ingewikkeld. Echter, volgens bepaalde religies mogen echtgenoten niet scheiden. Het huwelijk wordt gezien als een heilig verbond dat niet verbroken mag worden.⁶ Echtscheiding wordt door sommige bevindelijke of reformatorische christenen gezien als een taboe⁷. Dit taboe op echtscheiding kan ertoe leiden dat het verbreken van een relatie sterk wordt ontmoedigd of tegengehouden door de (kerk-)gemeenschap en/of familie van het echtpaar, ook in situaties van partnergeweld. Als echtparen echter wel een echtscheiding doorzetten, dan kan met name voor gescheiden vrouwen sociale uitsluiting dreigen (Bakker en Felten, 2012).

Ontbinding van het huwelijk

Het huwelijk kan volgens Nederlands recht ontbonden worden, met een burgerlijke echtscheiding. Er is daarnaast geen 'separate', religieuze echtscheiding nodig.

Religieus rechtsgeldig huwelijk

Binnen deze categorie zijn vele varianten denkbaar. In de meeste gevallen gaat het om religieuze huwelijken die erkend worden door het land waar de huwelijken zijn afgesloten en dus rechtsgeldig zijn. Huwelijken die rechtsgeldig zijn volgens het betreffende land worden door Nederland in beginsel erkend, mits deze niet in strijd zijn met de Nederlandse 'openbare orde'. Hierbij zou je kunnen denken aan het niet erkennen van polygame huwelijken en huwelijken waarbij een minderjarige partner betrokken is.

In het Verenigd Koninkrijk is het in bepaalde kerken of synagoges bijvoorbeeld mogelijk te trouwen; de dominee of rabbijn kan dan als het ware optreden als ambtenaar van de burgerlijke stand. De burgerlijke huwelijksluiting en de religieuze huwelijksluiting vallen in dit geval samen, in één en dezelfde ceremonie. Het is ook mogelijk dat het huwelijk wordt afgesloten in een land waar religieus familierecht van toepassing is, zoals in Marokko en Israël. Een burgerlijk huwelijk bestaat in dergelijke rechtssystemen meestal niet. Een andere variant is dat een religieus huwelijk na registratie van het religieuze huwelijk bij de burgerlijke stand door de staat wordt erkend. In landen als bijvoorbeeld Spanje en Syrië (voor christenen) dient er eerst een religieus huwelijk gesloten te worden, waarna deze kan worden ingeschreven in de burgerlijke registers.

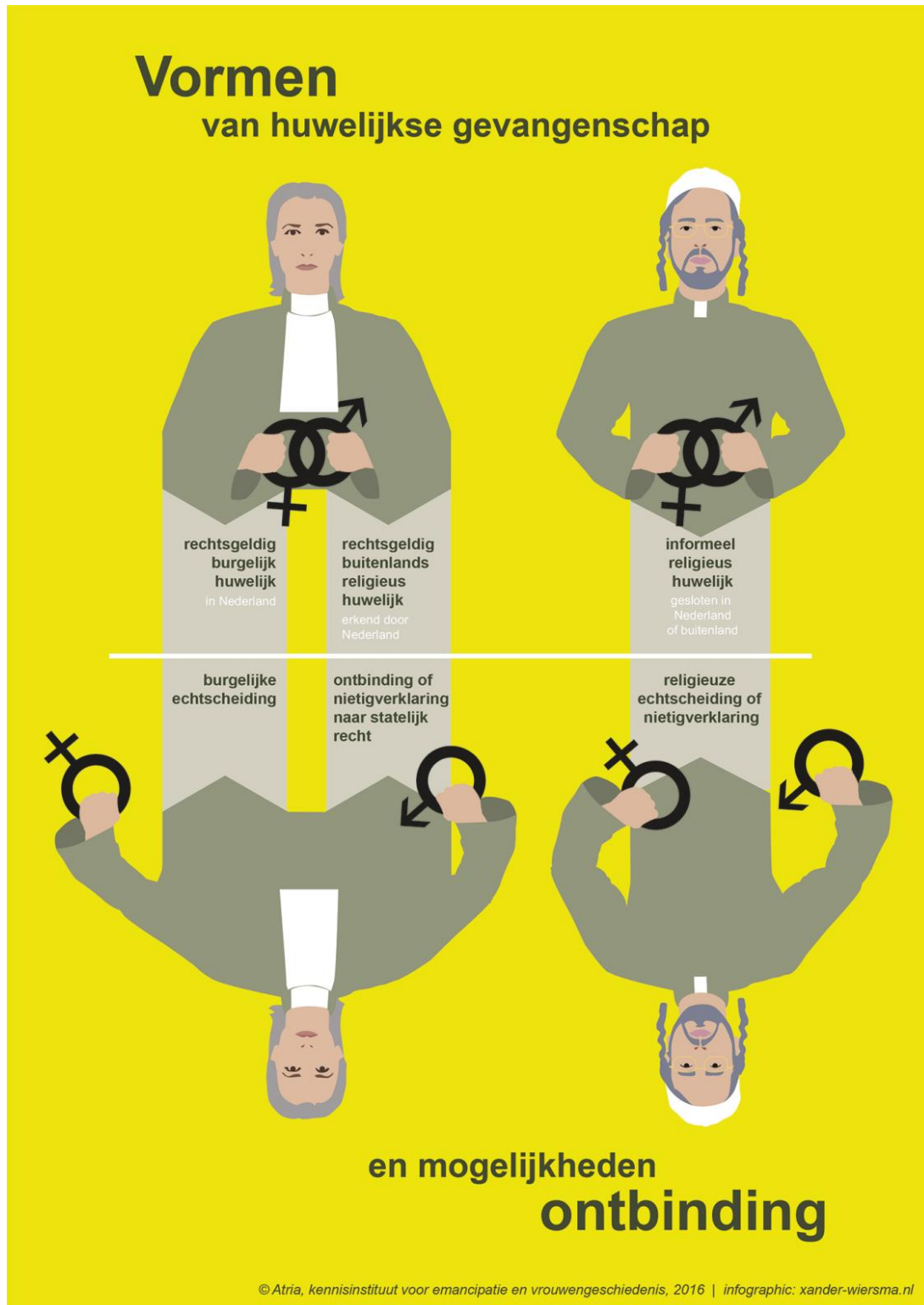
---

⁶ Vaak wordt dan verwezen naar bijvoorbeeld de bijbeltekst 'Wat God dan samengevoegd heeft, scheidde de mens niet', Mattheüs 19:6.

⁷ Bijvoorbeeld binnen de Gereformeerde Gemeenten, Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Hersteld Hervormde Kerk.

Ontbinding van het huwelijk

Een Nederlandse, burgerlijke scheiding zal een buitenlands religieus huwelijk niet ontbinden of teniet doen, tenzij de Nederlandse echtscheiding door het desbetreffende land wordt erkend. Het echtpaar dient als het ware twee keer te scheiden, volgens Nederlands recht en het buitenlands en/of religieuze recht. De wijze waarop een religieus huwelijk beëindigd kan worden verschilt per land en religieuze gemeenschap. Zo kunnen katholieken, leden van de orthodox-joodse gemeenschap en Syrisch-orthodoxe kerk zich ook wenden tot de eigen religieuze (juridische) autoriteiten in Nederland, ook al was het religieuze huwelijk in het buitenland afgesloten.

Omvang huwelijkse gevangenschap

Huwelijkse gevangenschap wordt in Nederland niet geregistreerd, dus de omvang is moeilijk te bepalen. In 2013-2014 hebben onderzoekers van de Universiteit Maastricht, het Verwey-Jonker Instituut en de Stichting Femmes for Freedom een berekende schatting gemaakt op basis van registraties, omvangsschattingen van professionals en toetsing door experts. Uit dit onderzoek bleek dat er in de jaren 2011 en 2012 tussen de 447 en 1687 gevallen van huwelijkse gevangenschap waren.⁸ Tot op heden zijn de schattingen van dit onderzoek uit 2014 de enige beschikbare landelijke cijfers van huwelijkse gevangenschap.⁹

Gevolgen voor het slachtoffer

Huwelijkse gevangenschap kan langdurige en uiteenlopende gevolgen hebben voor het slachtoffer. Zo kan een procedure van ontbinding jaren duren. Vaak gaat huwelijkse gevangenschap gepaard met stress en onzekerheid. De procedure brengt vaak hoge financiële kosten met zich mee, vooral als deze in het buitenland gevoerd moet worden.

“Ik heb van alles afstand gedaan”

Aya wilde een echtscheidingsprocedure in Marokko starten. Ze moest daar een advocaat voor inschakelen, maar omdat haar man ervoor openstond om haar weer terug te nemen kon zij geen echtscheidingsaanvraag indienen. “De advocaat ging van alles proberen (...) het heeft ons duizenden euro's gekost (...) dat is kassa voor hem, maar hij wist eigenlijk al dat het niets zou worden.” Een paar jaar later lukte het wel, met dezelfde “advocaat die ons bakken met geld heeft gekost”. Om haar ‘ex’-man zover te krijgen moest Aya afstand doen van al haar rechten: “ik heb van alles afstand gedaan, want anders werkte hij niet mee”.

Sociale controle

Vrouwen kunnen sociale druk ervaren en gestigmatiseerd worden door hun sociale omgeving als zij nog als getrouwd worden gezien of juist wanneer zij wel gescheiden zijn. Sommige vrouwen willen hun status van getrouwde vrouw niet verliezen en blijven zich daarom presenteren als ‘de vrouw van’; ze willen liever niet bekend staan als een gescheiden vrouw. Het voortbestaan van het (religieuze) huwelijk kan er ook voor zorgen dat vrouwen (en in bepaalde gevallen ook mannen) niet opnieuw kunnen trouwen of een nieuwe relatie durven aan te gaan.

“Daar ben ik nog steeds zijn vrouw”

Laila: “Volgens de Nederlandse wet zijn wij wel gescheiden, maar niet volgens de islamitisch wet. Dus daar ben ik nog steeds zijn vrouw (...) dus ik heb daar 0,0 kans om iemand tegen te komen en met iemand een relatie op te bouwen. Ik krijg die kans niet en dat vind ik het ergste. Voor de buitenwereld ben ik nog steeds ‘de vrouw van’, terwijl het niet zo is.” Maar ook in Nederland “zegt hij ‘zij is nog steeds mijn vrouw dus niemand mag aan haar komen”.

Wetgeving land

Als een vrouw hertrouwt of een relatie met een ander begint en zij officieel nog niet gescheiden is, loopt zij in bepaalde landen het risico op vervolging wegens bigamie of overspel. Voor mannen gaat

⁸ Smits van Waesberghe et al., 2014, p. 67-77.

⁹ De gehanteerde definitie van huwelijkse gevangenschap in dit onderzoek uit 2014 is breed omschreven (‘Van huwelijkse gevangenschap is sprake wanneer iemand zijn of haar huwelijk wil beëindigen maar dit niet kan’) en wijkt af van de in deze factsheet gebruikte definitie. Het onderhavige onderzoek richt zich immers specifiek op religieuze huwelijken. Dit betekent dat bovengenoemde cijfers niet zonder meer één op één naast de resultaten van dit onderzoek gelegd kunnen worden.

dit doorgaans niet op, omdat mannen in bepaalde landen en sommige religies met meerdere vrouwen tegelijkertijd getrouwd kunnen zijn. Daarnaast kunnen vrouwen ook problemen ondervinden wanneer zij willen reizen naar of in het land waar zij nog steeds getrouwd zijn, omdat zij daarvoor officieel toestemming van hun 'ex'-man nodig hebben. De man kan ook een uitreisverbod opleggen, bijvoorbeeld Iraans-Nederlandse vrouwen die gescheiden zijn naar Nederlands recht maar (nog) niet naar Iraans recht hebben voor veel zaken (nog steeds) toestemming van hun 'ex'-man nodig, zoals het aanvragen of verlengen van een Iraans paspoort; een Iraans paspoort is nodig om te kunnen reizen naar Iran.

“Het is alsof ik minderwaardig ben”

Farzaneh: “Kijk, als je niet gescheiden bent, kan je in principe in Iran weinig dingen doen... officieel, wettelijk... je kan niet hertrouwen, geen paspoort aanvragen, je kan niet reizen... je kan aangesproken worden op bepaalde dingen (...) het feit dat hij over mijn leven, dat kleine stukje van mijn leven (i.e. het paspoort) bepaalt, is zo frustrerend! Het is alsof ik minderwaardig ben.”

Uitsluiting van religieuze ceremonies

De gevolgen van nog religieus getrouwd zijn kunnen ook binnen de religieuze gemeenschap gevoeld worden. Bijvoorbeeld hertrouwde katholieken (burgerlijk gescheiden en hertrouwd, maar niet kerkelijk) kunnen uitgesloten worden van ontvangen van de heilige communie¹⁰ of bepaalde kerkelijke functies wanneer hun huwelijk nog niet is nietig verklaard.

“Je mag voor God niet hertrouwen”

Anneke is een Nederlandse vrouw van halverwege de vijftig. Ze trouwde ruim 25 jaar geleden met een Nederlandse man. Ze trouwden voor de wet en in de kerk. De man was gewelddadig en geestesziek. Op aandringen van haar kinderen heeft ze hulp gezocht en is het huwelijk uiteindelijk geëindigd in een scheiding. Na haar scheiding werden zij en haar kinderen geconfronteerd met negatieve reacties, bijvoorbeeld toen zij als gescheiden vrouw aan het avondmaal in de kerk wilde gaan. Toen ze een nieuwe man leerde kennen en met hem wilde trouwen, is ze uit de kerk gestapt “als men tegen mij zegt ‘je mag voor God niet hertrouwen’, dan gebruiken ze God om je leven eigenlijk op slot te zetten... in principe word je dan verstoten”.

---

¹⁰ Ook wel de eucharistieviering genoemd; dit is een belangrijk onderdeel van de katholieke mis.

Factoren die een rol spelen bij huwelijkse gevangenschap

Bij het niet of moeizaam kunnen ontbinden van een huwelijk spelen verschillende factoren een rol. Sommige zijn al deels in de eerdere paragrafen genoemd.

Situatie vrouw

Met name vrouwen ondervinden problemen bij het beëindigen van hun huwelijk. Vaak omdat zij juridisch, religieus of financieel in een zwakkere positie verkeren dan hun (ex-)echtgenoot. Sommige mannen maken vervolgens misbruik van deze positie en vertragen of bemoeilijken de echtscheidingsprocedure.

“Ik blijf van hem”

Kirsten trouwde in Egypte. Ze is in Nederland gescheiden, maar ze wil ook een Egyptische scheiding: “Het moet maar eens ophouden... ik wil gewoon niets meer met hem te maken hebben, op wat voor manier dan ook.” Ze denkt dat als ze gescheiden zijn, hij haar dan meer met rust zal laten – “want hij blijft het gevoel hebben dat wij verbonden zijn... ik blijf van hem”. Ze heeft geïnformeerd naar de mogelijkheden voor een Egyptische scheiding maar die zijn allemaal niet haalbaar, omdat haar ex-man niet wil meewerken en ze bovendien bang is voor nieuwe confrontaties met haar ex.

Vrouwen die slachtoffer zijn geweest van partnergeweld durven niet altijd een (religieuze) scheiding aan te vragen, omdat zij bang zijn dat de situatie escaleert of dat dit leidt tot eerwraak of kinderonvoering. Soms speelt hierbij chantage of bedreiging van hun (ex-)partner een rol. Uit angst voor de gevolgen vermijden of beperken sommige vrouwen het contact met de (ex-)partner, waardoor het huwelijk kan blijven voortbestaan.

Voor vrouwen die achtergelaten zijn in het land van herkomst of het land van de partner en niet zelfstandig naar Nederland kunnen terugkeren, is het vaak zeer moeilijk een echtscheiding aan te vragen, hetzij in het land waar zij verblijven, hetzij in Nederland.

Partner werkt niet mee

De (ex-)partner speelt in de meeste gevallen een belangrijke rol bij het niet kunnen beëindigen van de verbintenis. Hij kan bijvoorbeeld weigeren mee te werken aan de procedure of die bewust bemoeilijken (treiteren), bijvoorbeeld door een hoog geldbedrag te vragen of te eisen dat de vrouw haar financiële rechten opgeeft. Gekrenkte trots van de betrokken mannen lijkt hierbij regelmatig een rol te spelen.

Het kan ook voorkomen dat de (ex-)partner spoorloos is of vermist, bijvoorbeeld als de man in het buitenland verblijft of zijn verblijfplaats onbekend is. Het kost dan meer tijd en het is lastiger om een echtscheidingsprocedure te starten, zeker als zijn medewerking aan de scheiding een vereiste is.

Kinderen

In bepaalde landen kunnen vrouwen de voogdij over de kinderen verliezen bij een scheiding, vooral als zij besluiten te hertrouwen. Vrouwen hebben vaak wel het recht om de kinderen te blijven verzorgen, maar als de vrouw besluit te hertrouwen en zij een zoon of dochter heeft die de puberteit heeft bereikt, kan in veel islamitische landen dit zorgrecht vervallen. De echtgenoot kan hier misbruik van maken en de vrouw chanteren of dreigen de kinderen te ontvoeren naar het land van herkomst als zij aangeeft te willen scheiden of een nieuwe relatie wil aangaan.

(Religieuze) autoriteiten werken niet mee

Binnen sommige religies wordt een scheiding niet erkend, en dus kunnen zowel vrouwen als mannen niet scheiden. De katholieke kerk bijvoorbeeld kent alleen de mogelijkheid tot het nietig verklaren van een huwelijk (echtscheiding wordt niet erkend); dit is vaak een lange en soms kostbare en emotionele procedure voor betrokken om te moeten doorlopen. Is een scheiding in beginsel wel mogelijk, dan werken de religieuze autoriteiten -al dan niet in het land van herkomst- niet altijd mee. Vooral vrouwen beschikken vaak over minder echtscheidingsmogelijkheden, bijvoorbeeld omdat de religieuze of nationale wetgeving dit zo bepaalt.

(Politieke) vluchtelingen kunnen moeilijkheden ondervinden bij het starten van een echtscheidingsprocedure door een slechte relatie met het land van herkomst, of vanwege gevaar in het land van herkomst.

Praktische redenen

Een scheidingsprocedure starten en tot een succesvol einde brengen kan soms jaren duren, waardoor het veel energie en geld kan kosten. Als hiervoor weinig (financiële) middelen beschikbaar zijn, is het soms onmogelijk om een scheidingsprocedure helemaal te doorlopen. Soms moet er meer dan eens afgereisd worden naar het land van herkomst en dat kan belastend zijn voor betrokkenen. Ook kunnen gebrek aan kennis of connecties een rol spelen, waardoor sommige vrouwen een echtscheidingsprocedure niet (durven te) starten of het doorlopen van het proces als zeer moeilijk wordt ervaren.

Tot besluit

Hoewel mannen ook slachtoffer kunnen zijn van huwelijkse gevangenschap, lijkt het vooral een probleem voor vrouwen. Dit heeft vaak te maken met religieuze of nationale wetgeving die bij ontbinding van het huwelijk vaak anders uitpakt voor vrouwen dan voor mannen. Ook de soms scheve machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen zorgen ervoor dat vrouwen vaker gevangen zitten in hun huwelijk. Daarnaast zijn de gevolgen van huwelijkse gevangenschap voor vrouwen vaak ingrijpender dan voor mannen. Het bestrijden van huwelijkse gevangenschap is daarmee een belangrijke emancipatiekwestie en verdient meer structurele aandacht in termen van preventie en oplossingen.

Literatuur

Bakker, H. en Felten, H. (2012). *De mantel der liefde. Quickscan naar huiselijk geweld in orthodox-protestantse gezinnen*. Utrecht: Movisie.

Eijk, E. van (2016). *Wel gescheiden, niet gescheiden? Huwelijkse gevangenschap in Nederland*. Maastricht: Universiteit Maastricht.

Leun, J. van der en Leupen, A. (2009). *Informeel huwelijk in Nederland*. Leiden: Universiteit Leiden.

Rutten, S., Eijk, E. van, Drost, L., Kadrouch-Outmany, K. & Smits van Waesenberghe, E. (2015). *Gewoon Getrouwd. Een onderzoek naar kindhuwelijken en religieuze huwelijken in Nederland*. Maastricht: Universiteit Maastricht.

Smits van Waesberghe, E., Sportel, I., Drost, L., Eijk, E. van, Diepenbrock, E. (2014). *Zo zijn we niet getrouwd. Een onderzoek naar omvang en aard van huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Huwelijkse gevangenschap: bruggen bouwen tussen religie en recht

Deze factsheet maakt deel uit van een reeks over echtscheiding en religie, voortkomend uit het onderzoeksproject 'Huwelijkse gevangenschap: bruggen bouwen tussen religie en recht'. In dit meerjarige interdisciplinaire project van de Universiteit Maastricht wordt onderzoek gedaan naar mensen die hun religieuze huwelijk willen beëindigen, maar hierbij op obstakels stuiten. Doel van het project is inzichtelijk te maken wat huwelijkse gevangenschap in Nederland inhoudt, juridische oplossingen te vinden om huwelijkse gevangenschap te voorkomen of op te lossen, en om doelgroepen te informeren en te betrekken.

Deelonderzoek 'Wel gescheiden, niet gescheiden? Een empirisch onderzoek naar huwelijkse gevangenschap in Nederland'

Esther van Eijk van de Universiteit Maastricht bracht situaties, oorzaken, gevolgen en oplossingen van huwelijkse gevangenschap in Nederland in kaart.

Naast literatuurstudie heeft zij empirisch onderzoek verricht. Hiervoor zijn 51 interviews afgenomen (13 met religieuze gezagsdragers/specialisten, 26 met deskundigen en 12 case studies). Tevens hebben vier discussiebijeenkomsten plaatsgevonden (Amsterdam, Arnhem, Eindhoven, Beek), in samenwerking met partnerorganisaties Vluchtelingen Organisaties Nederland en Stichting Landelijke Werkgroep Mudawwanah (LWM), en met Fereshteh Moradi en Stichting Meer Kleur en Kwaliteit (SMKK).

Maatschappelijke partners

Binnen het onderzoek werkt de Universiteit Maastricht samen met:

- Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis
- Stichting Proefprocessenfonds Clara Wichmann
- Vluchtelingen-Organisaties Nederland (VON)
- Stichting Landelijke Werkgroep Mudawwanah (LWM)

De Universiteit Maastricht ontvangt voor dit project een subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

Maastricht University

Kennisinstituut
voor Emancipatie en
Vrouwengeschiedenis

Stichting Landelijke
Werkgroep
Mudawwanah

